

ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Οι κειμενικοί δείκτες αποτελούν «**γλωσσικά εργαλεία**» ενός κειμένου, με στόχο την τεκμηρίωση μιας επιχειρηματολογίας. Συγκεκριμένα, δεν ταυτίζονται με τις **γλωσσικές επιλογές/ τα εκφραστικά μέσα**, που χρησιμοποιεί ένας συγγραφέας, και εντοπίζονται από το μαθητή, με αναφορές μέσα στο κείμενο(πεζό- ποίημα).

Οι κειμενικοί δείκτες είναι στην ουσία μια ευρύτερη κατηγορία, **που περιλαμβάνει τις γλωσσικές επιλογές ή αλλιώς τα εκφραστικά μέσα.**

Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου, ο μαθητής δεν καλείται απλά να αξιοποιήσει τους κειμενικούς δείκτες, **αλλά και να επισημάνει την πλήρη λειτουργία τους.**

Όλοι οι κειμενικοί δείκτες **δεν έχουν την ίδια βαρύτητα** και αυτό εξαρτάται από την ερώτηση, την οποία καλείται να απαντήσει και να τεκμηριώσει ο μαθητής. Για παράδειγμα, εάν η ερώτηση αποσκοπεί στο να επισημανθεί το κυρίως θέμα ενός λογοτεχνικού κειμένου και να δικαιολογηθεί η απάντηση μέσω της χρήσης κειμενικών δεικτών, θα χρησιμοποιηθούν τελειώς διαφορετικοί κειμενικοί δείκτες, σε σχέση με την τεκμηρίωση της ερώτησης, για το πώς επιτυγχάνει ο συγγραφέας να προσδώσει οικειότητα στο λόγο του. Ορισμένες φορές, κάποιοι εκ των κειμενικών δεικτών **μπορούν να τεκμηριώνουν ταυτόχρονα διαφορετικού περιεχομένου ερωτήσεις.** Ωστόσο, το σημαντικό είναι να προσέξει ιδιαίτερα ο μαθητής κατά την ανάγνωση της εκφώνησης.

Οι κειμενικοί δείκτες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες : **α. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ και β. ΜΟΡΦΗΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ : Σχετίζονται περισσότερο με το θεματικό κέντρο του κειμένου, την ιδεολογία του συγγραφέα, τις κοινωνικές και πολιτιστικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα, που επικρατούν. Συγκεκριμένα οι κειμενικοί δείκτες του περιεχομένου είναι οι εξής :

1. **Ο τίτλος**

2. **Το συγκεκριμένο** είναι το τμήμα ενός κειμένου, που «προλογίζει» το βασικό κείμενο – πεζό ή ποίημα – και παραθέτει ιστορικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αναφορές για την εποχή, που έζησε ο συγγραφέας ή εμπνεύστηκε το λογοτεχνικό του δημιούργημα

Παράδειγμα:

" Για τον όρο «μετανάστες»"

Ο σημαντικός Γερμανός συγγραφέας Μπέρτολτ Μπρεχτ (1898-1956) έγραψε το ποίημα αυτό το 1937, όταν ζούσε ως αυτοεξόριστος στη Σκανδιναβία, κατατρεγμένος από τη χιτλερική εξουσία. Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος δεν είχε ακόμη ξεσπάσει, αλλά το ναζιστικό καθεστώς είχε ήδη δώσει δείγματα του βίαιου και απάνθρωπου προσώπου του με την άγρια καταδίωξη των Εβραίων και των αντιφρονούντων Γερμανών. Πολλοί δημοκρατικοί καλλιτέχνες και διανοούμενοι διώχτηκαν ή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, για να γλιτώσουν από την ηθική και σωματική τους εξόντωση.

Λαθεμένο μού φαινόταν πάντα τ' όνομα που μας δίνουν:

«Μετανάστες».

Θα πει, κείνοι που αφήσαν την πατρίδα τους. Εμείς, ωστόσο,

δε φύγαμε γιατί το θέλαμε,

λεύτερα να διαλέξουμε μίαν άλλη γη. Ούτε

και σε μίαν άλλη χώρα μπήκαμε

να μείνουμε για πάντα εκεί, αν γινόταν.

Εμείς φύγαμε στα κρυφά. Μας κυνηγήσαν, μας προγράψανε.

Κι η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δε θα 'ναι, μα εξορία.

Έτσι, απομένουμε δω πέρα, ασύχαστοι, όσο μπορούμε πιο κοντά

στα σύνορα,

προσμένοντας του γυρισμού τη μέρα, караδοκώντας το παραμικρό

σημάδι αλλαγής στην άλλην όχθη, πνίγοντας μ' ερωτήσεις

κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα να ξεχνάμε, τίποτα

ν' απαρνιόμαστε,

χωρίς να συχωράμε τίποτ' απ' όσα έγιναν, τίποτα δε συχωράμε.

Α, δε μας ξεγελάει τούτη η τριγύρω σιωπή! Ακούμε ίσαμ' εδώ

τα ουρλιαχτά που αντιλαλούν απ' τα στρατόπεδά τους. Εμείς

οι ίδιοι

μοιάζουμε των εγκλημάτων τους απόηχος, που κατάφερε

τα σύνορα να δρασκελίσει. Ο καθένας μας,

περπατώντας μες στο πλήθος με παπούτσια ξεσκισμένα,

μαρτυράει την ντροπή που τη χώρα μας μολεύει.

Όμως κανένας μας

δε θα μείνει εδώ. Η τελευταία λέξη

δεν ειπώθηκε ακόμα.

3. **Οι κοινωνικές σχέσεις** , που αποτυπώνονται
4. **Οι χαρακτήρες** των ηρώων
5. **Το συναισθηματικό κλίμα**
6. **Οι συγκρούσεις** , που βιώνουν οι ήρωες

7. **Οι ιδεολογίες** της εκάστοτε εποχής
8. **Οι αξίες, οι αντιλήψεις, τα ήθη και έθιμα** της εκάστοτε εποχής
9. **Τα κοινωνικά προβλήματα**
10. **Οι ανθρώπινες σχέσεις**
11. **Η συνειρμική γραφή**
12. **Η διακειμενικότητα**, που είναι στοιχεία και αναφορές από άλλους συγγραφείς, πνευματικούς δημιουργούς, ρητά, παροιμίες, πνευματικά έργα, τα οποία δεν αποτελούν στοιχεία λογοκλοπής, διότι επισημαίνεται η γνησιότητά τους.

ΜΟΡΦΗΣ : Σχετίζονται περισσότερο με την πρακτική τεκμηρίωση μιας ερώτησης. Οι εν λόγω γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα έχουν άμεση σχέση με τον τρόπο, που χρησιμοποιεί τη γλώσσα και την έκφραση. Συγκεκριμένα, οι κειμενικοί δείκτες της μορφής είναι οι εξής :

1. **Σημεία στίξης**
2. **Ρηματικά πρόσωπα**
3. **Χρονικές βαθμίδες και γραμματικοί χρόνοι**
4. **Οι εγκλίσεις**
5. **Η ενεργητική και παθητική σύνταξη**
6. **Η ονοματοποίηση**
7. **Ευθύς – Πλάγιος λόγος**
8. **Ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων** [παρατακτική σύνδεση, υποτακτική σύνδεση, ασύνδετο σχήμα]
9. **Η προσωπική και απρόσωπη σύνταξη**
10. **Οι γλωσσικές διάλεκτοι και το γλωσσικό ιδίωμα**
11. **Τα σχήματα λόγου**
12. **Το λογοτεχνικό γένος**, εάν για παράδειγμα είναι πεζό ή ποίημα
13. **Το λογοτεχνικό ύφος**, εάν για παράδειγμα είναι διήγημα
14. **Οι αφηγηματικές τεχνικές**(είδος αφηγητή, εστίαση, οπτική γωνία, χρόνος αφήγησης, ρυθμός αφήγησης)
15. **Οι αφηγηματικοί τρόποι** (διήγηση, αφήγηση, διάλογος, εσωτερικός μονόλογος, ελεύθερος πλάγιος λόγος, σχόλιο, περιγραφή)
16. **Εικόνες**(οπτικές, οσφρητικές, ακουστικές)
17. **Το ύφος του κειμένου**
18. **Η δομή του κειμένου**

19. **Η στιχουργία και το μέτρο**, εάν είναι ποίημα
20. **Η στροφική οργάνωση**, εάν είναι ποίημα
21. **Το λογοτεχνικό ρεύμα**(π.χ. υπερρεαλισμός)
22. **Διαρθρωτικές – συνδετικές λέξεις / φράσεις**
23. **Νεολογισμοί και συνθηματολογία**
24. **Μακροπερίοδος ή μικροπερίοδος(βραχυπερίοδος) λόγος**
25. **Επιρρήματα ή επιρρηματικές φράσεις**, που δηλώνουν για παράδειγμα την πρόθεση του πομπού να πείσει, να επιβεβαιώσει, να ευαισθητοποιήσει π.χ. Αδιαμφισβήτητα, μάλιστα...
26. **Η χρήση επιθέτων**, για να εκφράσει ο συγγραφέας κάποια συναισθήματα π.χ. ορισμένα υποκοριστικά επίθετα, ώστε να προσδώσει ειρωνεία.
27. **Το είδος του λεξιλογίου**, εάν δηλαδή είναι απλό, καθημερινό, εξειδικευμένο, σοβαρό, επιστημονικό...ή εάν μετέρχεται ξενικούς όρους.